

ACC. N:R M. 9610:1-10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Herman Nilsson*
Härad: *V. Göinge* Adress: *Stattena bot 231 Hässleholm*
Soeken: *Hässleholm* Berättat av: _____
Uppteckningsår: *1945* Född år *1877* i *Skånska förs.*
Länköpings län

Hemmet pryddes.

s. 1-10. L. u. F. 49.

Lunds Universitets Folkminnes arkiv. L. U. F. 49.
Hemmet's prydnade.

1) Lövning. Det var och är på sina håll ännu vanligt
att till midsommar lösa både utan för hus och gårdar, och även
inne i staden. Utanför förstugs dörren sattes upp två mjö-
björkar var det en vesanda som tillbyggdes på boningshusen på
förra seklet på 1880-talet, de fästades ^{på staden} björkar, och hängdes gäständer
av eklov ikring den öppna spisen s. k. Sturen, hängdes upp
eklov och sattes björkar med fräska löv i vattenbringare
på Sjöskallen, och även inne i Storstugan, på sommaren var
flugorna en plåga i bondgårdarnas Storstugor, då brukade de
hånga en tvärad björkvast på tvällen i Stugans loft, på tvällen
samlades alla flugorna i denna björkvast, och tidigt på
morgonen hälsade innan det började att ljusna trädde de en säck
om björkvasten och lossade den, och så bar de bort den ett
stycke från gården, där de drog kvasten ur säcken, så var de
av med de flugorna, men snart kom nya igen, men senare tider
har mera bekämpat dessa snyltgäster.

L. U. F. 49.

2) Golv. För en femtio år sedan var det en tyg all skura
Slugarne golv, men blev det skurat såsom till jul eller midsommar.
Så var det storastat, men sedan ströddes fin vit sand, hackad
gran, eller avspad ensis ströddes sedan på golvet, var det på
sommartid strödde de ensis på spisen också, och för att få en
frisk lukt i rummet, satte de eld på en "engren", och bar den smolt
i spring i Slugan, när någon låg sjuk i huset brukade de söka med
en "engren", sanden och enestrotten upptog mycket av den utifrån
in i rumma smutsen, när de sedan rengjorde golven som på en
det ställen fick ligga till förlags tvätten, då slänktes vatten
på golvet för att binda dammet, sedan sopades med en biskvass
s. k. "limme". Och sedan detta var uppsopat ströddes ny sand
och ene på. På de större bondgårdarna där hade de flera
bun en stor "sal" som gick tvärs om huset där var skurat
golv och mattor på golvet, i de flesta gårdar var det
hemvävda brasmattor vävda på gården, ringen fick
soara för handarbeten inomhus, men i många fall var där
gamla brinnor som satte och värde på förtjänst.

I mindre bondgårdar var ett mindre rum in till köket med en "katselugn" & br. sättnugn, detta rum kallades för "lilla stua". det rummet var skusat golv men sand och enre på golvet, detta rummet var näst framtimmern på gården som hade det till deras disposition.

3) En gammal kvinna som dog 1916 hon var 84 år gammal, hon berättade att i hennes barnedom, hängde de upp bonader på väggarna i Storstugan julaftons eftermiddag. Dessa voro målade antingen på väv eller papp och föreställde oftast bibliska handlingar, exempelvis. Profetiet i Betanien, de tio jungfruerna, Jonas i Kalfiskens buk, Etrias himmelfärd o.d. men jag har sett sådana vävda i tyg, när bonaderna hängts på väggarna julen över, tog de ned dem, och gömde dem undan till nästa jul. I minna barnår så en vecka för jul så kom de som sålde jultrev, målade motiv, dryckeslag, Europiska furstehus, Svenska konungafamiljer, militärer dessa brev spikades upp på väggarna innan julafton och satte julen över, och gömde dem undan till nästa jul.

Det var släktpersoners barn hade tapeter i sina rum
i prästgårdarna var de första lita satta tapeter i sina rum,
det var en svensk amerikan som tapetserade sitt rum med
handmålad tapeter motiv från plotter som hon bevistat i
amerika. De äldste och dyreste tapeter var lädertapeter på Vanas
Stolt skap var rum beklädda med dytiska.

I min barndom såg jag i en förmögens bondgård i ett rum tapeter
på väggarna i sagomotiv de voro tyckare än nya tidens tapeter.

Tavlor på väggarna började i allmogehemmen redan på 1870,
isär efter äldre personers utsaga, i religiösa familjer var religiösa
tavlor såsom Jesus med barnen, "låt barnen komma till mig och
förmäna dem ick," den korsfäst. En prästvän hade en tavla
över påstär. En jägare med djurmotiv, och jaktparti.

Hos kyrkoväktaren i Färstorp såg jag i min barndom en tavla
den breda och den smala vägen människornas vandring genom
livet, och Tavlorna mannens och kvinnans åldrar. Födelse-
dags tavlor. Bröllops tavlor, och döds tavlor, på 80 talet kom
hårarbete i rop av kvinnohår tillverkades i ^{form} vinn som fästades på

papper och sattes inom barn att hänga på väggen. Hunga-
poträd över Oskar den II köptes av hemvandrande Färdhandlare,
de hängde i var stuga.

d.) Bords- och skåptrymmader. I daglig stugan & i matbordet
var aldrig duk på bordet, efter måltiden avtorkades bordet, men
i de andra rummen som var gästrum, och vid dukning till gäster
togs fram vita drällsdukar med gästmonster i svarta mönster, hemvår-
da, vävda i bondhemmen av tingarn sommarblekta tvättade,
monglade, ihopvullade, inlaggda i tinnerkåpet där var dukar
servetter, till gästbordet togs de fram en vit duk lade på bordet
glänsande vit till gästernas beundran, och de bestående mönstret.
de voro ju hemma i vävning alla bondhustrur, och dottrarne fingo
också lära sig att väva. Bordstrymmader voro uppsatta på
byså såsom kvinnofigurer, små vaser med evighets blommor i
här arbetas tavlor, med staty att uppsätta, en spargris av
gips. religiösa statyer såsom Kristus bilden efter "Thorswaldsen."
m m. Bröllopp. Kaffe bordet ett långbord en vit duk
hög vita kaffekoppar, alla de möjligaste soters kakor, som bond-

kvinnan sade hon var på stället hade inte sötters kakor, men när jag skall ^{ha} kaffegillet skall jag ha en "dussin" så skall jag bli värst. En fyra fem spettekakor det var det minsta till en stor bröllop, för de skulle ju ha en varsen bit med sig hem, och alla kakor skulle smakas.

Barn dop. Efter dopakten slut eller sedan gudmodern med barn och faddrar hemkommit från kyrkan, hade man att aväta den måltid som stod färdigolukad. Var det en förmöget hem syntes på bordsen både många och kostliga rätter. Sedan måltiden bliven aväten samlades man vid fadderbordet. Tyorna kommo fram. Under tiden hade man att lägga faddepengar. Gudfadern och faddrarna började, och sedan gick talriken omkring gästerna. Ibland kunde en dylik faddepenga uppgå till hundra riksdaler och därutöver.

Begravning. Begravnings högtidligheten varo lika storartade, som man fann vid bröllopet, och brisera gillet. Så hade en död ansågs lika nödvändigt, som att hade de levande. Gillas gästerna medförde storartade förmågar, "jämval till begravningsgillena eller "ufaserna", som man brukade benämna dessa & även

nu voro spelbrakerna lika talriket representerade som vid de förra om-
talade gillan, och öl och bärvin flödade i lika rikliga mängder som vid
dessa. Med en hederslig begravning, som man talade om i gamla tiden, man
menade där mat och dryck förekommit i överflöd.

f) Spisar. I Storstugan var i muran till köket de järn kakel-
ugnar som under 1820-30 talet i så riklig mängd från de smäländska
järnbräken spriddes ut över hela Skåne. Man eldade i dessa från köket,
och över spisen var resten en ställning av järnristen på vilken man
hade upp lag ^{ved} av och stickträ. Dessa ugnar hade på framskycket
"Simson rev lejonet", därför kallades de i orten för "simsoner".
De lagade maten på den öppna spisen i köket, i andra rum hade
de en kamin inmurad i rummet med eldstadslucka att elda där,
och över spisen - eller kaminen var muret tegel där befintliga
befintliga rörgångar gick ut till skorstenen, dessa ugnar kallades
"vindugnar". Senare kom dessa av kakel med rörgångar och
reglerande spjäll, de sattes in i fin rummen där var en stor
eldningsplats så där kunde sättas stora bräsar, och regleras
drager och få en fin glöd fyr, och spores en god värme i rummet.

De sättugnar som kom i bruk på 1830 hade tillverkats på Husaby Bruk, men även andra bruk i Småland tillverkade liknande sättugnar nämligen Delary bruk, de tillverkade köksspisar och en sort spisar med gjutet skåp med dubbla dörrar över singhålen, de spisarna insattes i rummen istället för de stora sättugnarna, som slutade mycket ved, och där fick de ju elda i från köket. Spisarna var ju bekvämare att elda i rummet och laga mat på. På 1880-talet köptes och insattes i köket köks spisar med stek och bakugn och vatten reserwar så de hade varm vatten, det var av Husbarna fabrikat, och även från Herra Hammar's bruk kom spisar i handel.

På 1880-talet byggdes nya borrhäus vid gårdarna där från de öppna stenspisarna bort och bakugnen ^{som} varit i useen intill spishällen kom bort, ett bryggerhus byggdes med bakugn och inmurad tvättsyl.

8) Andra prydnader

Halm kranor, Det ett vackert bordsikt arbetat prydnadssak. Huvudsommén var stältrådsringar på dem hade de trätt 3 tum långa avklippta halmstrå av grövre halm, och voro bundna i kranform och ringar över varandra, förenade med streck som de trätt halmstrå på

Som höll till Sammen beonans olika delar, och där inflätade
tjushällare, för om julen hade de ljus i dem, dessa barmbrons hade de
länge tillbaka i tiden innan julgranen kom i bruk, de benämndes
"julkronor".

Blommor. Blommor framförallt krukväxter var mycket
allmänt i både den rike och fattiges hem, men mest fanns de i arbetars
och torpstugorna, och det var en förtäring att ha en rikhaltig samling av
olika sorter, i varje köja prunkade den vanliga myrten, som nu kallas
de gamla Lantarnas träd, men den fick blanda många ^{små} och många avlödne
kläddes med myrtens kvistar, men nu är den inte mycket allmän utan
en och annan gammal gumma i sin stuga pyntar om sin myrten.

pelargonier av olika kulörer, kaktus, blodsdroppar träd, korsblommor
och de många sorters bekulus (blodsdroppa = "Fuchsia") lilyor = amaryllis,
rosenträd, toffelblommesträd = sk lusa träd.

I varje lilla ^{för} utan fönster var lauvdet, och isom de skulle fram-
komma hava med när de gick till kyrkan, de lade några kvistar
på jesaboken, och en vit fickduk om, och bar det i handen, bland
andra hava uter var munkhattar, pejsakrona, löftomstjärna

gossen i det gröna, finges luteblommor, lejongar, sammetsblommor,
salvia kallad tåkeblad, vid varje gård var en fläderbuske, som läkeört
dess blommor bekant som boetdrivande, kallad "fylle".

Angående om sticketingar av brukvärdar, när gummorna träffades
så skulle de bese husets brukvärdar, och var där något som de besökande
inte hade, så om där fanns en sticketing så ville de ha den, och jag
säg gummor som smög sig till och laga en sticketing, som bland gum-
morna, kallades "felling". de som de obesett kunde laga skulle vara
mer tur och värdskraft, än dem de fick av ägarinnor. Brukvärdar
äro blivna mer undan skymda, ett har sin anledning, att hus med
centralvärme, trusejen det brukvärdar, men de gamle gummorna
i sina låga stugor på länksbyggden pysslade om sina värdar
som små barn, om vintern dammade ^{de} dem bladen drökte dem med
vatten, och om sommaren passade dem mot för stark solbestrålning
och ett vackert ströregn i ljummet väder satte de ut träden.
Och bytte om jord till ^{dem} de tog jord vid gamla bokstubbar,
som innehöll mycket näring av förtärad värdinnan,
av boktor och av trädets förrutelse.